

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Унітарна форма державного устрою була закріплена в Конституції 1996 року. Нині, в умовах ескалації протистояння, коли чергова спроба України обрати європейський шлях розвитку, викликала шалений спротив Росії та її прибічників – проросійські налаштованих політиків і громадян, особливо на півдні та сході нашої країни, коли ведеться пошук джерел тих негараздів і складностей, перед лицем яких опинилася наша держава, ведеться підготовка нової редакції Основного Закону, ідея зміни форми державного устрою набула актуальності.

Мета роботи – осмислення суті децентралізації державного устрою України як важливої умови та складової демократизації суспільного ладу.

В Україні закладено конституційні засади місцевого самоврядування, ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування, прийнято низку базових нормативно-правових актів, які створюють політико-правові та фінансові основи децентралізації влади. Згідно з Концепцією реформування органів місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (далі - Концепції), перед місцевим самоврядуванням постали виклики, які потребують ефективного та швидкого реагування та посилюються проблемами правового, законодавчого та інституційного характеру [3].

Концепція окреслює ключові завдання реформ: 1) забезпечення доступності та якості адміністративних, соціальних та інших послуг; 2) визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади, здатної забезпечити доступність та якість адміністративних та соціальних послуг, що надаються цими органами; 3) створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення здійснення органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень; 4) максимальне залучення населення до прийняття управлінських рішень з питань місцевого значення та сприяння розвитку форм демократії участі; 5) встановлення механізмів державного контролю за законністю рішень органів місцевого самоврядування та якістю надання населенню адміністративних та соціальних послуг [3].

З-поміж основних напрямів реформ слід виокремити наступні: децентралізація і деконцентрація влади і ресурсів; формування ефективного місцевого самоврядування (МС) і всієї системи територіальної організації влади; зміцнення державної служби і служби в органах місцевого самоврядування (ОМС); покращення якості та доступності адміністративних послуг; зміцнення інститутів прямого народовладдя.

У контексті задекларованих напрямів особлива увага приділена завданням децентралізації:

- по-перше, передати більшість повноважень від органів виконавчої влади на рівень територіальних громад і закріпити за ними достатньо фінансових ресурсів;
- по-друге, чітко розмежувати повноваження між органами виконавчої влади та ОМС, а також між різними рівнями ОМС;
- по-третє, посилити відповідальність органів та посадових осіб МС за свої рішення перед виборцями і державою [4, с. 68-69].

Слід наголосити, що у контексті запропонованих Президентом України змін до Конституції України, особливої нагальності потребує прийняття проєктів законів України: «Про місцеве самоврядування в Україні (нова редакція)», «Про місцеві органи виконавчої влади в Україні», «Про адміністративно-територіальний устрій» [5].

Таким чином, ефективна реалізація основних засад реформування МС та територіальної організації влади в Україні, що логічно випливають з Концепції, вимагає термінового позбуття неефективного спадку попередніх років, зокрема: 1) високої концентрації державної влади з ознаками її узурпації; 2) централізації бюджетних фінансів, їх перерозподіл «вниз» в ручному режимі; 3) великої залежності територій від дій центральної влади та поділу їх на «своїх» та «чужих»; 4) розбалансованості системи МС; 5) тотальної корупції.

Отже, аналіз соціологічних даних про перші результати реформи децентралізації та місцевого самоврядування дозволяє зробити такі висновки. Більшість населення обізнана із реформою, а 60 % українців вказують на покращення ситуації. Люди у громадах акцентують увагу на позитивних змінах з освітленням вулиць, облаштуванням соціальної сфери, ремонтом бюджетних приміщень [6]. «Обережний» оптимізм прослідковуються у половині громадян, які вважають, що реформа децентралізації і місцевого самоврядування сприятиме розвитку громадського самоврядування [7].

Розкриваючи сучасні проблеми децентралізації влади та реформування ОМС, слід зазначити, що ключові засади відносно місцевого самоврядування та місцевих держадміністрацій, визначені законами України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про місцеві державні адміністрації» [8], зводяться до таких принципів: 1) чітке розмежування сфер відання, функцій і повноважень місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій; 2) юридично гарантована заборона втручання місцевих державних адміністрацій у здійснення місцевим самоврядуванням власних повноважень; 3) належний контроль з боку місцевих державних адміністрацій за виконанням місцевим самоврядуванням делегованих повноважень державної виконавчої влади; 4) законодавче забезпечення механізму цивілізованого розв'язання конфліктів (судовий і адміністративний порядок) [8, с. 69–70].

Слід наголосити, що у період з 2014 по 2018 роки сформовано значний масив нормативно-правових актів у сфері реалізації реформи місцевого самоврядування на засадах децентралізації, зокрема щодо добровільного об'єднання територіальних громад, їх співробітництва, передачі повноважень від органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування, фінансової децентралізації, що дозволить посилити функціональну та фінансову спроможність місцевого самоврядування.

Подальшого законодавчого врегулювання потребують питання: 1) внесення зміни до Конституції України щодо децентралізації влади та засад і порядку вирішення питань адміністративно-територіальної устрою України; 2) питання щодо служби в органах місцевого самоврядування; 3) управління земельними ресурсами в межах територій об'єднаних територіальних громад; 4) державного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування; 5) удосконалення процесу утворення органів самоорганізації населення та місцевого референдуму [5].

З-поміж пропозицій щодо подальшого вдосконалення децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування в Україні політологи, юристи та теоретики з публічного управління слід виділити такі: 1) впроваджувана модель децентралізації не передбачає запобіжників щодо посилення стихійної фрагментації України, а тому державну політику децентралізації необхідно доповнити розробкою і прийняттям Концепції реінтеграції України, що передбачає зокрема: а) запровадження системи управління просторовим розвитком та управлінням на макрорегіональному рівні; б) створення та запровадження моделі міжрегіональної співпраці та кооперації областей України; в) подолання регіональної самозамкненості та формування єдиного економічного, інформаційного та соціокультурного простору та ін.;

2) найбільшим ризиком реформи децентралізації є «олігархічна децентралізація», що означає проведення реформи МС в інтересах регіональної бюрократії, «баронів» і олігархії. Запобіжник цьому, на думку аналітиків, - проведення реформи МС у два етапи. На першому етапі повноваження повинні отримати територіальні громади міст та селищ. І лише на другому має вирішуватись питання щодо обсягу повноважень та моделі функціонування інститутів регіонального самоврядування в Україні;

4) на завершальному етапі реформи МС необхідно буде запровадити більш оптимальну модель територіальної організації влади та провести реформу адміністративно-територіального устрою [9, с. 69-70].

Список використаної літератури.

1. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с.
2. Гурик М. І. Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29229>
3. Конституція України. / Відомості Верховної Ради України, 2016, № 28, ст. 532.
4. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» / Відомості Верховної Ради, 2015, № 13, ст. 91.
5. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р / URL: www.gada.gov.ua
6. Батанов О. Політико-правові засади децентралізації публічної влади в зарубіжних країнах у контексті муніципальної реформи в Україні // *Юридичний вісник*. 2014. № 4. С. 64–70.
7. Закірова С. Децентралізація в Україні: сучасний стан законодавчого забезпечення процесу реформування / URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2853:detsentralizatsiya-v-ukrajini-suchasnij-stan-zakonodavchogo-zabezpechennya-protseesu-reformuvannya&catid=8&Itemid=350 (дата звернення 14.10.2018 р.).
8. Лисенко Л.Г. Державний устрій України: децентралізована унітарна держава чи федерація? /URL: <https://dspace.udru.edu.ua/jspui/bitstream/6789/2476/1/docx.pdf> (дата звернення 28.10.2018 р.).
9. Рудакевич О. М. Публічна політика в контексті українських реалій / О. М. Рудакевич // Наукові записки ІІІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. Вип.3–4. С. 255–266.
10. Цурканова І. О. Сутність та особливості централізації та децентралізації органів влади в Україні // Наукові праці. Серія «Політологія»: наук.-метод. Журнал. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могилі, 2012. Т. 197. Вип. 197. С. 67–70.
11. Юркевич І. Децентралізація та реформування місцевого самоврядування в Україні // Актуальні проблеми правознавства. 2017. Вип. 3(11). С. 100–104.